

Ni kwa jinsi Gani Agano Jipya linanukuu na kutafasiri Agano la kale

“Matumizi” ya Aina mbalimbali

Tunaanza kwa kuangalia njia mbalimbali jinsi ambavyo waandishi wa Agano jipya wamelitazama Agano la kale. Wamerinukuu kama ([Mat. 1:23](#) miji [Isa. 7:14](#)); wameligusia kama ([Yoh 1:1–5](#) wamegusia kama [Mwanza 1](#)); wanaweza kutumia misamiati ya Agano la kale kama ilivyokuwa imeamuriwa katika Agano la kale (e.g., “haki ya Mungu”); wanaweza kulitumia kulingana na mtazamo wa Agano la kale (maka vile Mungu mmoja na uumbaji); na wanaweza kurejea katika hadithi tata za Agano la kale ambazo niza msingi (mfano., [Rom. 1:1–6](#)).

Mtazamo wa pili hakuna maelezo ya aina moja yanayoweza kukamilisha mifano yote ya Agano jipya kwa Agano la Kale. Kwa mfano mwandishi anaweza kuwa amekusudia kueleza kifungu Fulani cha Agano la kale kutokana na kile alichokusudia kukionesha. Anaweza kueleza wazo Fulani kutoka katika tukio Fulani (e.g., [Mark 2:25–26](#)), na anaweza kutafuta uwiano kati ya watu wake na wale wa zamani (e.g., [1 Kor. 10:6–11](#)). Anaweza kueleza jinsi ambayo wakristo wa mataifa wanavyoweza kuzirithi Baraka za Israeli ([1 Pet. 2:9–10](#)), Au anaweza kuwa anataka kueleza kwa nini Wakristo hawapaswi kutunza mambo ya yaliyopita katika Agano la Kale (e.g., [Marko 7:19](#); [Ef. 2:19](#)). Paulo anaueleza wito wake kwa mazingira yanayotukumbusha katika utumishi wa Bwana ([Gal. 1:15](#) kuamsha [Isa. 49:1](#)): kwa kuwa utumishi w Isaya ni sura ya Masihi (kama Pauol alivyojua, cf. [Mdo 13:47](#); [Rom. 10:16](#); [15:21](#)), ni vyema kuona kwamba Paulo anaupenda wito wake kwa namna Fulani kama vile Yule mtumishi zaidi ya kuona alivyokuwa akijiita Mtumishi.

Kwa namna ya maandishi

Sehemu hii inautata kidogo. Kama sheria ya jumla, waandishi wa Agano jipya huliweka Agano la kale katika mfumo wa Kiyunani ambao unaitwa Septuagint ambayo ndiyo inapatiaka leo (Tazama [The Septuagint](#)). Kuna sehemu nyingi ambapo waandishi wa Agano jipya hutofautiana katika swala la Septuagint: kwa kuwa waandishi wamekuwa wakirekebisha baadhi ya maandishi ili kuoanisha na maana ya kile walichokikusudia kulingana na kusudi alilolipanga kulifikisha utakuta kwamba hawezi kuitazama sana Septuagint. Atatumia kiyunani na kuikwepa maana kidogo iliyokuwa imekusudiwa katika Agano la kale.

Mtazamo wa Agano jipya katika matumizi ya Agano la kale

Maandishi mengi ya Agano jipya yanaangalia sana kile wakristo wanachofanya kwa mtazamo wa Agano la kale. [Warumi 1:1–6](#), ambapo Paulo anaieleza “Injili ya Mungu” ilitabiliwa hapo kale kupitia vinywa vya manabii katika maandiko matakatifu.” Sehemu inayofuata inamweleza Yesu anaingia katika Enzi ya Daudi kwa njia ya kufufuka, na utume wa Paulo kama utendaji wa Kristo katika kuleta utii wa Imani kwa ajili ya jina lake kwa ajili ya mataifa yote”: Palo anaieleza tukio la ushindi wa Yesu na ushuhuda wa Wakristo wa Kwanza ni matokeo ya kile kilichoeleza katika Agano la kale. Hii ni aina ya usomaji ambao Agano la kale unahitaji. Baadae tena katika Barua ileile ([Rum. 15:4](#)), Paulo anasema, “Kwa kuwa yote yaliyotangulia kuandikwa (Agano la Kale) ili kutufundisha sisi(Wakristo) ili kwa saburi na faraja ya maandiko tupate kuwa na

Amani anaendelea katika Mstari wa ([. 9–13](#)) ili kuonesha maandiko ya Agano la kale juu ya makosa yanayoweza kutokea ambapo mataifa watapokea Nuru na kuungana na waaminifu wa Israeli. Kongamano hili mchanganyiko la Wayahudi na watu wa mataifa ni utimilifu wa tumaini hilo.

Katika [1 Kor 10:1](#), Paulo anagusia matukio ya Agano la kale anasema “Baba zetu” walikabiliana nayo. Kanisa katika Korintho hata hivyo nalo lilikuwa na watu wa mataifa waliokuwa wameongoka; Hivyo hiyo inamaanisha kwamba Paulo alikuwa anawahudumia hawa wakristo wa mataifa na kuwaambia kwamba wamejumuishwa.” ([Rum. 11:17ff.](#)) Kwenye mti wa mizeituni (watu wa Mungu, cf. [Yer. 11:16](#)), Kila hatua na warithi wa habari kama Wakristo wa kiyahudi walivyo. Baada ya kuorozesha njia ambazo Mungu alizitumia kuwaadhibu watu wasio waaminifu kati ya watu wale wa kale ([1 Kor. 10:6–10](#)), Paulo anaeleza kwamba “Basi mambo hayo yaliwapata kwa njia ya mifano yakaandikwa ili kutuonya sisi tuliofikiliwa na miisho ya zamani.” Mungu anategemea wale wanaosema kuwa ni Wakristo wawe na uhakika kwamba Imani yao ni kweli kama vile alivyofanya kwa wale watu wa kale.

[Waebrania 11](#) inaonesha waaminifu wengi katika Agano la kale mbele za wasikilizaji wake (Yumkini ni Wayahudi Wakristo) kuwaelza kwamba wanapaswa kuvumilia katika imani kama vile wale watakatifu wa kwanza.

Katika [Luka 24:25–27, 44–47](#), YESU “alitafasiri kwa [Wanafunzi wake] katika maandiko yote ya Agano la kale yote yaliyoandikwa yanamuhusu yeye. Baadhi ya wakristo wanaotafasiri walielewa kwamba ni rahisi kuona katika kila andiko la Agano la kale “utangulizi wa Yesu” na hata kazi zake. Hata hivyo wakarimani wengine wanasema inatosha na kutambua kwamba kuna baadhi ya mistari katika Agano la kale inayoeleza kazi za Masihi na kwamba Historia yote ya Agano la kale inaeleza habari za Yesu , ushindi katika mateso yake nainaweka dhahiri juu ya watu wa mataifa kuipokea nuru ya Mungu ([Luka 24:47](#), “mataifa yote”).

Orodha Muhimu ya matumizi ya Agano Jipya Katika Agano Kale

Mitume walipokuwa wakilitumia Agano la kale katika Agano jipya walikuwa wakinukuu maandiko ya mwanzo kabisa kwa kuangalia yale matendo yaliyofanywa katika Agano la kale. Kwa mfano waandishi wa Agano la kale waKigusia sura za kwanza kabisa na kuzielezea (e.g., [Zaburi 8 na 104](#) tumia [Mwanzo 1–2](#)); wangepigia sura za awali na kutoa tofauti ndogondogo (kama [Zaburi. 72:17](#) inaeleza jumla [Mwanzo. 22:18](#) na kuziweka kwa nyumba ya Daudi peke yake). Walizitambua ahadi (Mfano. [Dan. 9:2](#) inapatikana katika [Yer. 25:12](#) ahadi ya tawala wa babeli na tawala wake mrefu). Waliona mambo ya Mungu yalivyorudiwa (Mfano. Mfano Zaburi nyingi zinagusia [Kutoka. 34:6–7](#) kama njia ya Mungu kushghulika na watu wake). Walichukua maandiko kutoka katika vizazi vya kwanza na kuzitumia katika mazingira mapya (e.g., [Neh. 8:14–17](#) inaonekana kutenda sheria za [Mambo ya walawi. 23:39–42](#) kwa kuhusiana na [Kumbukumbu la Torati. 16:13–15](#); cf. na mistari maaru ya [Yer. 22:24–27](#) na [Hag. 2:23](#)).

Waaandishi wa Agano jipya pia wanatumia matumizi haya kutokana na kuona kwamba Wakristo ni Warithi wahistoria ya Israeli; Manatumia matumizi mengine pia kwa uona kwamba ufufuko wa Yesu umetumika katika enzi mpya, kipindi cha masihi—“Siku ya mwisho ilitabiliwa mwanzo kabisa na manabii. Waandishi hawa walijiona kwamba wao ni waandishi walioruhusiwa

na Mungu katika kipindi hiki cha agano jipya ambacho Mungu amekifngua kwa ajili ya historia ya watu wake.

Wakristo wamisionari wa kwanza walienda katika masinagogi kuthibitisha kwamba Yesu ni Kristo (cf. [Mdo 17:1–3; 18:26–28](#)). Hii inaonesha kwamba walitegemea na kutumia mijadala ya hadharani kutoka katika maandiko yenyewe na si tu katika mitazamo binafsi ya kibinadamu — Vinginevyo ingekuwa si haki kumwaibisha mtu kwa kitu ambacho hakikuwa ni kweli. Luka anawasifu wayahudi wa Beroya ambao waliyachunguza maandiko ya Agano la kale kuona kama ile Paulo na sila wanachokisema kilikuwa ni kweli ([Mdo 17:11](#)): hii inaonesha kwamba Agano jipya linashabiana na matumizi ya Agano la kale na si kwamba linajitegemea lenyewe tu kwa mtazamo wake.

Kwa kuyachanganua matumizi haya maswali ya msingi ni:

- Ni kitu gani katika Agano kale kilichowawezesha waandishi wa Agano jipya kuandika kama alivyotaka?
- Nini msimamo wa waandishi wa Agano jipya kutokana na Maana halisi ya gano la kale?
- Nini lengo la kuzuia kwa waandishi wa Agano jipya wanapojaribu kupata kutokana na habari za Agano la kale?
- Katika njia zipi waandishi wa Agano jipya wanatofautiana katika kanuni za ufasiri zilizo kwa wafasiri wengine waliokuja kutoka katika kipindi kimoja na hasa waandishi wa hekalu la kiyahudi ambao hawakuwa ni Wakristo?

Mpangilio katika orodha hii umekusudiwa kuwa mpana na wakufikirika; hakuna mbadala katika sura na sura.

Ahadi na utimilifu. Katika njia nyingi waandishi wa Agano jipya walifahamu Agano la kale kwa kuelewa ahadi ambazo zilikuwa zimeahidiwa na kuyatambua matukio maalumu kama utimilifu wa ahadi. Kwa mfano, [Mathayo 12:17–21](#) alielewa huduma ya Bwana katika [Isaya 42:1–3](#) Kama masihi, kuwa Kristo ndiye mtu aliye ahidiwa. Vivyo hivyo, Katika [Warumi 15:12](#) Paulo anaona kusambaa kwa imani ya Kikristo kati ya mataifa kama utimilifu wa matarajio ya [Isaya 11:1–10](#).

Kielelezo na utimilifu. Hii mara zote huitwa “Uainishi,” inahusika na jinsi ambavyo mpangilio umeonekana katika Agano la kale ili kuwasaidia wakristo kuelewa mazingira yao ya sasa katika Kristo. Kwa mfano nmna kondoo alivyobeba dhambi au dhambi ilivyokuwa ikitolewa kwa kumchukua mnyama asiye na ila hii iliwakilisha jinsi Yesu kama dhabihu alivyo wafaa waumini (Tazama [Isaya. 53:7](#), Historia [Yohana 1:29](#)).

Ulinganifu na matumizi. Wakati mwingine waandishi wa Agano jipya walioanisha matukio ya kale na ya sasa na kuchukua kanuni za Agano la kale na kuzileta katika kipindi cha sasa. Mifano ya [Marko 2:25–26](#) na [1 Kor 10:6–10](#) zimekwisha kutajwa.

Mwandishi anapotumia ulinganifu hatoi ufasiri wa kusudi la awali katika Agano la kale lakini ieleweke kwamba Uwianishaji unaheshimu sana kusudi la kwanza. Kwa mfano, katika [Mat 21:42](#), Yesu anatumia [Zaburi 118:22–23](#) (Kuhusu “Jiwe walilolikataa waashi”) kueleza jinsi ambavyo wayahudi walivyomkataa. Japo wengi wanaelewa kwamba huu ni unabii wa masihi

Pointi anayowieza Yesu ni kwamba viongozi wa wayahudi waliomkataa ni (kwa kulinganisha) wamepotoka na kuanguka ([Mat. 21:41](#)) Kama nguvu kubwa ya Ulimwengu inayoonekana kuwa ndogo kama Israeli (soma maelezo [Zaburi. 118:22–23](#)).

Kuelewa matmizi ya uoanishaji kwa namna hii itatusaidia tunapokabiliana na ugumu katika sura za Agano jipya. Katika [1 Kor 9:9](#) na [1 Tim 5:18](#), Paulo anaeleza mambo ya sheria za Agano la kale ([Kumb. 25:4](#)) kuhusu kutokumfunga ng'ombe na anatumia kama kuhesabiwa haki kwa kuwalipa walio katika huduma. Agano la kale linashughulika na wanyama wanaofanya kazi lakini mtazamo wa Paulo ni “kwa jinsi gani tunapaswa kuwajali wale wanaotuhudumia kwa Neno” ni kama mjadala. Katika [Wagalatia 4:21–31](#), Paulo anatengeneza “Mfarakano” kutoka kwa saran a Hajiri katika kitabu cha Mwanzo ili kuwashawishi wasomaji kuwakataa walimu wa uongo. Hakuna sababau ya kufikiri kwamba anatengeneza maana nyingine zaidi ya ile ya kitabu cha Mwanzo na wala hajadharau maana ya Agano la kale; bali anawapenda wale wanaofuata jumbe zake kwa kuwaona kuwa ni “Watoto wa Ahadi” (wamezaliwa kwa Roho na kuwa kama Isaka), na wale wanaofuata walimu wa uongo kuwa wamezaliwa kwa mwili” (Yaani., Ishmaeli).

Muendelezo wa mambo yajayo. Wazo la “mambo yajayo” katika Agano la kale inashughulika na mambo yajayo kipindi ambacho Masihi atashughulikia watu wake kwa kuleta Nuru kwa mataifa; nafasi ya Agano jipya ni kwamba kipindi hiki kimeanza kipindi cha kufufuka na kupaa kwa Yesu. Hizi ni sura tofauti zinazodhihirisha hadithi ya kazi ya Mungu katika ulimwengu lakini zinakataa muendelezo kwa sababu ni mungu yuleyule anaye waokoa watu kwa njia ile ile (cf. [Rum. 4:1–8](#)), anayewaokoa mataifa waaminio katika mti wa mizeituni ya watu wake ([Rum. 11:17](#)), na anayeirejesha sura ya Mungu ndani yao. Hivyo waumini wayahudi na watakatifu wanashiriki Baraka za Israeli (Mfano., [1 Pet. 2:9–10](#), tukirejea [Kut. 19:5–6](#) na sura zingine). Kwa hiyo amri kumi zinatekeleza maadili kwa Wakristo ([Rum. 13:8–10](#)). “haki ya Mngu” ile ile— utauwa wa mungu na uaminifu wa kutunza ahadi zake—Sherehe za Agano la kale zinarejea kwa Mngu katika kumleta Kristo ([Rum. 1:17](#)).

Hitimisho la mambo yajayo. Kundi inahusiana na iliyopita na inarejea katika katika mabadiliko ya ukombozi. Kwa mfano, waaminifu wa Mungu hawana sababau ya kufuata sheria ya vyakula ambavyo kusudilake ilikuwa ni kuwatofautisha Waisraeli na wat wa mataifa ([Walawi. 20:24–26](#); cf. [Mdo 10:9–23](#)). Mitazamo mingine ya Agano la Sinai haina nguvu kwa watu wa Mungu kama vile matoleo ya dhabihu na hata serikali ya ukasisi iliyowekwa Yerusalemu.

Maendeleo. [Zaburi 72:17](#) haibadili ahadi ya Baraka kwa mataifa ya [Mwanzo 22:18](#) bali inaendeleza hali ya kuboresha mtazamo. Kwa njia ile ile, [Isaya 52:13–53:12](#) wengi wameeleza maisha ya Yesu kama maisha ya kukataliwa na kunyanyaswa ikifuatiwa wa Uthibitisho na Ushindi. [Isaya 53:10](#) inaeleza, kifo si mwisho wa huduma ya masihi na ufufuo haujielezwa pale ; (japo kwa sasa inaonesha muingiliano). [1 Kor 15:3–4](#) inasema, “Kristo alikufa kwa ajili ya dhambi zetu kama yanenavyo maandiko” (Yumkini inarejea [Isa. 53:10](#)), na “akafufuka siku ya tatu kama yanenavyo maandiko” (inaendeleza, au inachanganua, [Isaya. 53:10](#)). Mtazamo uliopo katika mifano hii ni kwamba habari inashabiana, na Mungu anaweza kuweka mambo mapya na mitazamo mipya kwenye mlolongo(katika swala la [Zaburi. 72:17](#), kwa kutoa katika miungu kwa kuweka Agano la Daudi; katika swala la [1 Kor. 15:4](#), kwa kumfufua Yesu kutoka wafu).

“Uelewa kamili.” Wakristo wamelitumia neno la Kilatini *sensus plenior* (“Uelewa kamili”) kwa namna ambayo Agano jipya linakuwa na maana kubwa zaidi ya ile maana iliyokusudiwa katika Agano la kale. Kuna kila sababu ya kuruhusu aina hiyo ya mazingira pale mtu anapowaza kwamba Mungu hupanga matkio na ndiye aliyevuvia maandiko na watafasiri wake. Hata hivyo ni vyema kuwa makini: kwa mitazamo mingi swala la *osensus plenior* limepotosha uelewa wa matumizi ya sura mabalimbali za Agano la kale (Tazama mijadala ya [Mat. 2:15/Hos. 11:1](#) chini; tazama [Zaburi. 16:9–11](#)). Kuna mifano ambayo katika agano jipya imefanyika: e.g., katika [Yohana 1:1–5](#), Yohana anaelezea “Neno” kama nafsi ya Mungu yenye nguvu katika uumbaji anarejea katika [Mwanzo 1:1–2:3](#) kwa kuona kitu Fulani ambacho Musa hakukisema. Hata hivyo [Zaburi 33:4–9](#) inaeleza hii haiku nje ya mwanzo (Tazama [Mwanzo. 1:26](#) Kwa ajili ya Utatu). Mtu anaweza kusema kwamba Musa anasema kama angeletewa injili ya Yohana, “sawa sikuwahi kufikiri namna hiyo na sasa unakuja unasema hivyo naanza kuona ulikoipata nanimeipenda”: ile ni kusema kwamba hakudhani maana ya kwanza imeharibiwa. Ni nyembambe hata hivyo kuwakilisha *sensus plenior* inayoleta maana halisi ya mwanzo.

[Mat 2:15](#) imechukuliwa kama jambo la *sensus plenior* kwa sababu ya inasema ipindi familia takatifu ilipokaa Misri (baadae ikarudi Palestina) hii ilikuwa ni kutimiza maneno ya [Hosea 11:1](#), “Kutoka misri nalimwita mwanangu.” Je Mathayo ameona maana ya masihi katika Hosea ambayo hakuna mtu amewahi kuiona? Yamkini hapana: ni dhahiri kwamba mathayo aliona katika hoseamhitasari wa mambo ya Kutoka yaliyokuwa na neno “Mwana.” (manabii wengi wanaihitimisha kutoka kwamba ilikuwa ni njia ya waisraeli kuwajibika kwa Bwana: cf. [Amosi 3:1–2](#).) Mja ya kusudi la Mathayo ni kwamba Yesu alijionesha mwenyewe kuwa ni masihi wa kweli (Ududi unaowakilisha Israeli) kwamba Israeli waliitwa kuwa hivyo na kutenda kwa uaminifu (Kwa kulinganisha na Israeli). Katika wazo la Mwana wa Mungu wazo kuu la Mathayo angalia rejea katika [Zaburi 2:7](#). Kwa hiyo Yesu alitimiza miunganikano yote ya kitabu cha kutoka ikiwa na maana ya kwamba yeye ndiye msemwaji na mkamilishaji.

Uungu wa Kristo. Waandishi wa Agano jipya hulitumia Agano la kale kuwa ni la Yesu ambalo hapo awali lilihusika na Yahwe Mungu wa Israeli. Mfano, [Waebrania 1:10–12](#) Inamwelezea Yesu kwa kutumia [Zaburi 102:25–27](#), inayohusu umilele wa Mungu. Hii si kwasababu kwamba zaburi ni za Masihi lakini ni kwasababu waandishi wa Agano jipya Yesu kristo ni Yahwe aliyevaa mwili (cf. [Yohana 1:1–14](#)). Kwa hiyo agano jipya hutumia maneno kwa maana ileile ya asili—yanamwelezea Bwana—na kutambua kwamba maelezo yake yanamuhusu Yesu na kwamba si mdogo kuliko Mungu baba.

Katika mambo yote haya Waandishi ya agano jipya wanajiona kwamba ni warithi na wafasiri sahihi wa Agano la kale.